

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Laboratorní experiment v sociologii: replikace
Aschova experimentu
Kateřina Plaubová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Laboratorní experiment v sociologii: replikace

Aschova experimentu

Kateřina Plaubová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. František Kalvas, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Mgr. Františku Kalvasovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se účastnili mého experimentu.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	3
	2.1 Laboratorní experiment.....	3
	2.2 Konformita.....	4
	2.2.1 Druhy konformity	5
	2.2.2 Jevy podobné konformitě	7
	2.2.3 Činitelé ovlivňující konformitu	9
	2.2.4 Studie konformity.....	12
	2.3 Aschův experiment.....	14
	2.3.1 Výzkumný materiál	14
	2.3.2 Průběh experimentu	15
	2.3.3 Výsledky	18
	2.3.4 Kritika.....	19
	2.3.5 Výzkumy navazující na Asche.....	21
	2.4 Vlastní výzkum - hypotézy	23
3	METODOLOGIE	26
	3.1 Popis vlastního experimentu	26
	3.2 Sběr dat.....	27
	3.3 Proměnné	28
	3.4 Etika experimentu	29
4	EMPIRICKÁ ČÁST	30
	4.1 Výsledky	31

4.1.1 Porovnání výsledků	34
5 ZÁVĚR.....	36
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	39
7 RESUMÉ.....	43
8 PŘÍLOHY	44

1 ÚVOD

Člověk jako prosociální bytost stráví většinu svého života ve společnosti ostatních jedinců nebo celých skupin. Protože je pro člověka komunikace a interakce jednou z klíčových součástí jeho sociálního života, musí být schopen fungovat s ostatními jedinci. V rámci interakcí člověk volí různé strategie jednání a zaujímá různé pozice. Jednou z nich je i pozice konformity, která neodmyslitelně patří do života člověka, jelikož se s ní setkáváme každý den. V pracovním kolektivu, v prostředí rodiny, mezi skupinou přátel. Každý člověk se dostane do takových situací, kde je konformní jednání nezbytné a musí se přizpůsobit svému okolí. Podle Krecha, Crutchfielda a Ballacheyho (1968) se dnešní doba dokonce nazývá dobou konformnosti.

Dnes je fenomén konformity již dobře prozkoumaným tématem. Americký psycholog Solomon Eliot Asch patří k prvním vědcům, jež se konformitou zabývali. Svůj první experiment uskutečnil ve 2. polovině 20. let. Jeho výzkum mě zaujal natolik, že jsem se pokusila o jeho replikaci, ovšem s jistou obměnou. Nejsem však jediná, kdo se pokusil o jeho replikaci. Od zveřejnění Aschových experimentů již proběhlo mnoho výzkumů a replikací na konformitu (viz Crutchfield a spol. 1968, Berns a spol. 2005)

Cílem mé bakalářské práce je pokusit se zachytit, jak fenomén konformity funguje v dnešní době a jak moc se změnil za více než padesát let od původních Aschových experimentů. Soustředím se především na dva faktory ovlivňující konformní jednání – pohlaví a věk. Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních okruhů; teoretická část, metodologická a empirická část. V teoretické části se věnuji okolnostem spojeným s laboratorním experimentem a tím, jak jej pojmám v mém výzkumu. Dále se snažím vymezit pojem konformita a její druhy. Zároveň uvedu jevy podobné konformitě a činitele ovlivňující konformní jednání. Následující

teoretická část se podrobněji věnuje Aschovým experimentům, poněvadž z nich vycházím v mé práci. Poté se zaměřuji na hypotézy, které jsem si pro svůj výzkum stanovila. Metodologická část se věnuje samotnému designu výzkumu, který jsem provedla na začátku tohoto roku. Přiblížím, v jakých podmínkách proběhl a jak jsem postupovala při sběru dat. Empirická část je již zaměřena na výsledky, které jsem získala po analýze dat a jako poslední následuje porovnání Aschovými výsledky.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Laboratorní experiment

Laboratorní experiment probíhá v uměle vytvořeném prostředí, ve kterých vznikají podmínky separované od všech vlivů, jež by mohly ovlivnit chování zkoumaného jevu (Ďurič 1974, s. 82). Laboratorní experiment pojednává nejčastěji o dočasných seskupeních, které jsou bez osobních vnitřních vazeb. Neočekává se, že členové zůstanou pohromadě po delší dobu (Argyle 1969 in Janoušek a kol. 1986).

Již od začátku jsou vznášeny určité námitky proti laboratornímu experimentu. Tou první je umělost situace, tedy odtrženost od reálného života. Dále se laboratornímu experimentu vytýká analytičnost a abstraktnost, poněvadž se vzdaluje od praktických činností, které daná osoba běžně vykonává. Třetí námitka se zabývá úlohou experimentátora a jeho působení na zkoumanou osobu, což může zapříčinit zkreslené výsledky (Rubinštejn 1964, s. 44).

Mezi autory existují různé názory na povahu laboratorního experimentu. Někteří zdůrazňují jistou neopakovatelnost lidského chování a sociálních jevů. Především akcentují jedinečnost podmínek při stejném, opakujícím se pokusu s různými jedinci. To znamená, že každý experiment zahrnuje unikátní sociální realitu pouze zdánlivě, poněvadž předpokladem laboratorního experimentu je právě opakovatelnost dění. Avšak podle logiky zmíněného argumentu by nemohly platit i přírodovědné experimenty. Tudíž nemůžeme mluvit o naprosté opakovatelnosti. Raději bychom se měli zaměřit na okolnosti, které jsou přijatelně srovnatelné v pokusech (Janoušek a spol. 1986, s. 82).

V mém laboratorním experimentu se stává laboratorním prostředím tablet. Respondenti odpovídají na otázky přes jeden a ten stejný tablet. Pro

všechny jsou stejné podmínky tvořené prostřednictvím tabletu. Tím zajistím jeden z předpokladů laboratorního experimentu. Zároveň si uvědomuji, že okolní prostředí (například hluk) může ovlivňovat odpovědi respondentů. Snažila jsem se proto oslovovat respondenty v uzavřeném prostoru. I zde ovšem není zajištěný dostatečný klid, ale je stále větší než například venku na ulici.

2.2 Konformita

V této podkapitole se zaměřím na samotný pojem konformita, jelikož je pro můj experiment základním „stavebním kamenem“. Aby nedošlo k nejasnostem, vyložím, jak jej někteří autoři definují. Nejdříve je potřeba zdůraznit, že neexistuje pouze jedna, všeobjímající definice konformity. Pro svůj účel proto vybírám takové, které jsou podle mého názoru nejvíce vystihující a odpovídající, respektive nejvíce vyhovují mé studii. „Konformita je stav přizpůsobení se většinovému mínění, postojům a vzorcům chování“ (Urban 2011, s. 148). Jinou definici nám nabízí Výrost a Slaměník (2008), kteří pod konformitou rozumí „změny chování nebo názoru, které vznikají jako výsledek skutečného nebo domnělého tlaku jiného jedince, skupiny nebo společnosti“. Poslední definici, kterou jsem vybrala, je podle mého názoru nejvíce uplatnitelná pro můj experiment. „Konformita je podlehnutí jednotlivce, co do úsudku a konání skupinového tlaku, který vzniká z konfliktu mezi jeho vlastním míněním a míněním zastávaným ve skupině“ (Krech a spol 1968, s. 585).

Nedílnou součástí fenoménu konformity je nátlak, který může být viditelný i skrytý. Dochází k němu například při rozporu jednotlivce se společností či skupinou. Ty na něj tlačí, aby jednal daným a vyhovujícím způsobem. Když dojde ke konfliktu, jedinec se může zachovat dvěma způsoby. Buď se stane nezávislým a bude si stát za svým názorem, anebo se stane konformním a přijme názor skupiny za svůj (Krech a spol. 1968, s. 558).

Nezávislost úsudku i mínění jsou projevem nekonformity (nebo také nonkonformity). To znamená, že dochází k nižšímu přizpůsobení se jedince, skupiny nebo společnosti k převažujícím normám a hodnotám. Člověk si zachovává svůj názor a chová se podle svého přesvědčení. Odlišné chování a jednání nekonformistů je tolerováno a zpravidla nebývá nijak postihováno (Zapletal 2003, s. 40). Nekonformní jedinec může vystupovat proti skupině negativisticky. Odmítá názory skupiny a nechce je přijmout (Výrost a Slaměník 2008, s. 339). Pokud jedinec za každou cenu odmítá všechna stanoviska a chování skupiny (dokonce i v případě, že s nimi souhlasí), je toto jednání nazýváno opačnou konformitou (Krech a spol. 1968, s. 559).

2.2.1 Druhy konformity

Fenomén konformity bývá členěn do několika druhů a motivů. Mezi základní motivy patří dobrovolnost a nedobrovolnost. *Dobrovolná konformita* znamená, že jedinec sám za sebe rozhoduje a respektuje požadavky okolí bez jakéhokoliv nátlaku. Vzniká například v partnerském dialogu. *Nedobrovolná konformita* naopak využívá nátlaku okolí na rozhodnutí jedince. Vzniká za pomoci manipulativního dialogu (Urban 2011, s. 149).

Jiné rozdělení konformity nabízejí Krech, Crutchfield a Ballachey (1968). Rozdělují ji na *účelnou* a *pravou* konformitu, poněvadž nejsou podle nich všechny případy konformity stejné. Při účelné konformitě jedinec se skupinou souhlasí pouze navenek, ovšem uvnitř nikoliv. To je příklad Aschova experimentu a předpokládám, že se s ní setkám i v rámci svého experimentu. Pravá konformita se projevuje souhlasem jak navenek, tak uvnitř. Rozdíl mezi nimi nalezneme v tom, že účelná konformita oproti pravé může být jen dočasná – jedinec se může vrátit ke svému názoru.

Výrost a Slaměník (2008) poukazují na konformitu jako na něco, co má více rovin. Konformita se může projevit verbálně (formou souhlasu nebo podpory), ale například i mlčením nebo skutkem. Jedinec může souhlasit s jistým aktem, ale už u něho nemusí být, tedy jeho souhlas se nemusí projevit v chování.

Konformitu rozdělujeme i podle toho, jaká je její příčina. Prvním typem je tzv. *informační konformita*, ve které dochází ke změně názoru či chování. Ke změně dochází v případě souhlasu s lidmi, o kterých se domníváme, že mají pravdivé a přesné informace. Vycházíme z názorů odborníků, jelikož mají lepší odborné znalosti v dané oblasti či v rámci konkrétního tématu, než my sami. Například si vezeme teplý zimní kabát, když meteorologové předpoví nízké teploty pohybující se pod bodem mrazu. Výsledkem informační konformity je změna názoru jedince (Aronson a spol. 2004, Stangor 2012). Informační konformita je silná především v nových situacích, kdy si lidé neví rady. Pomoc a rady od druhých lidí tak přijímají ochotně a berou je za směrodatné. Nejistota, kterou lidé vykazují při hledání jistoty, je jednou ze základních příčin konformity (Výrost a Slaměník 2008, s. 343).

Druhým typem je *normativní konformita*, jež se objevuje v případě, když budeme vyjadřovat názory či se budeme chovat takovým způsobem, který nám pomáhá. Budeme se chovat podle uznávaných společenských norem a požadavků. Jako příklad lze uvést dodržování povolené rychlosti. Pokud se podle norem chovat nebudeme, budeme označeni za devianty. Výsledkem je spíše veřejná konformita¹ než vlastní akceptace (Aronson a spol. 2004, Stangor 2012). Normativní konformita se vyskytuje v situacích, kdy člověk nechce ztratit oblibu druhých. Má strach, že by se odlišoval a mohl by tak být považován za zvláštního až podivného. Právě tento strach

¹ Veřejná konformita je pouze povrchní změnou v chování (včetně veřejného vyjádření názoru), která není spojená s opravdovou názorovou změnou jedince (Stangor 2012, s. 360)

vede jedince ke konformitě (Výrost a Slaměník 2008, s. 344). Důkazem mohou být Aschovy experimenty, které podrobněji rozeberu níže v textu.

Na normativní konformitu navazuje koncept Elisabeth Noell-Neumannové - spirála mlčení. Píše o ní například Irena Reifová a kolektiv (2004), jež chápou spirálu mlčení jako koncept ovlivňování a tvorby veřejného mínění. Ve spirále mlčení funguje předpoklad, že lidé u kontroverzních témat mají strach být osamoceni se svými názory. Jedinec proto sleduje, co se děje v jeho okolí a jaký názorový tábor sílí nebo naopak ztrácí na svém postavení v rámci diskuze. V případě, že jedincovo názorový tábor sílí, bude mít spíše tendenci vyjádřit svůj názor. Pokud ovšem jeho názorový tábor na své pozici oslabuje, tak je jedinec opatrnější, zamkřejší a klesá jeho sebejistota. Svůj názor nechce prezentovat veřejně a klesá i jeho míra veřejného vyjadřování. Dochází k situaci, kdy lidé neprezentují své menšinové názory a mínění, a naopak lidé s dominantním názorem se více vyjadřují, mluví o nich hlasitě a to vytváří dojem silného názorového tábora (čímž ovšem v posledku nemusejí ani být). Spirála mlčení funguje do té doby, než jeden z názorových táborů na veřejnosti zcela nedominuje. Jiří Šubrt a kolektiv (2000) rozebírají spirálu mlčení na výzkumech, které již byly provedeny. Mezi nimi (mimo jiné) patří i Aschovy experimenty. Noell-Neumannová chápe svoji koncepci veřejného mínění jako konformní tlak na jedince, kde dochází k potlačování jedincova názoru vedoucí ke konformitě. Stručně řečeno se jedinec v rámci spirály mlčení mění v konformního člověka.

2.2.2 Jevy podobné konformitě

Co si představit pod pojmem konformita jako psychologickým jevem, jsme už vyložili. Proto se nyní v této podkapitole zaměřím na některé podobné koncepty a pojmy, které se mohou snadno zaměnit s konformitou či ji nahrazovat. Nejdříve se zaměřím na rozdílnost mezi nezávislostí úsudku a konformitou. *Nezávislost úsudku* se od konformity odlišuje tím,

že si jedinec vytváří svoje vlastní mínění a zároveň si ponechává možnost se přidat nebo nepřidat ke skupině (Krech a spol. 1968, s. 559).

Krech, Crutchfield a Ballachey (1968) dále odlišují konformitu od uniformity a konvenčnosti. *Uniformita* podle nich vychází z několika pramenů, jež nemusejí souviset se společenským nátlakem. Pod konceptem uniformity chápou stejné názory a jednání, které jsou rozšířené ve společnosti. Konformita pak podle nich poukazuje na způsoby jednání jedinců vedoucí k řešení problémů. Příkladem může být nošení kalhot ve společnosti. Jestliže muž nosí kalhoty ve společnosti, tak to není výsledkem konformity, ale pouze konvenčnosti. Na rozdíl od uniformity a konvenčnosti je podstatou konformity podrobení se nátlaku skupiny.

Výrost a Slaměník (2008) definují tři jevy podobající se konformitě, které se často zaměňují. Prvním je *akceptace* (acceptance), která nastává v momentě, kdy přijmeme názor nebo jednání za své. Jedinec se cítí být součástí skupiny. Oproti konformitě nepocituje rozpor se svým jednáním. *Vyhovění* (compliance) představuje druhý typ. Dochází k němu v situaci, kdy člověk změní své chování na základě přímého požadavku jiné osoby. Jedná se spíše o přání, než o nucení. Vyhovění tedy stojí na základě přímého požadavku jiné osoby, zatímco u konformity toto nenalezneme. Vyhovění patří mezi nejběžnější reakce chování v důsledku sociálního vlivu a uplatňuje se zde princip reciprocity. Poslední typ, který autoři rozlišují, je *poslušnost* (obedience). Pod poslušností rozumí změnu názoru či chování, jež je vyvoláno příkazem nebo nařízením. Jedinec se chová v rozporu se svým svědomím a s morálními zásadami. Oproti vyhovění není poslušnost záležitostí každodenních situací a na rozdíl od konformity staví na příkazech nebo nařízeních. Poslušností se ve svých experimentech zabýval například Stanley Milgram (1968).

Vrstevnický tlak a vrstevnickou konformitu odlišují Martin Jelínek a spol. (2006) ve své studii o vrstevnické konformitě. Vrstevnický tlak

představuje „subjektivně vnímaný vliv skupiny na jedince, vrstevnická konformita již představuje behaviorální dispozici, která podmiňuje pravděpodobnost podlehnutí tomuto tlaku“ (Brown, Classen, Eirech 1986 in Jelínek a spol. 2006, s. 394). Oba aspekty se pomalu s věkem sbližují a začíná se objevovat tendence ke konformnímu jednání (Jelínek a spol. 2006).

2.2.3 Činitelé ovlivňující konformitu

Jedním z významných činitelů konformity je *velikost skupiny*, kterou se zabýval již ve svých studiích Asch (1955). Ve skupině o dvou lidech se většinou konformita nevytvoří, ale při větším počtu se už tak děje. Ovšem neplatí pravidlo, že čím více lidí zastává určitý názor, tím jedinec spíš podlehne konformnímu jednání. Nárůst konformity se zastaví na hranici pětičlenné skupiny a poté se už radikálně nezvyšuje (Výrost a Slaměník 2008, s. 344-345).

Asch (1955) rovněž zjistil, že nejednotností mínění v rámci skupiny se zeslabuje konformita konkrétního jedince ve vztahu k relativně převládajícímu názoru. Pokud jedinec bude mít „spojence“, který odpovídá stejně jako on, tak míra konformního jednání prudce klesá. Nakonečný (2009) v tomto smyslu píše o *soudržnosti skupiny*. Čím více skupina drží pohromadě, tím je produktivita skupiny větší. Uplatňují se zde faktory, které jsou na sobě závislé – pokud existuje vzájemná náklonnost mezi členy skupiny, tak se zvyšuje i jednota jejich mínění, což může mít za následek vytvoření relativně homogenního skupinového názoru. Krech a spol (1968) ještě přidávají důležitost *složení skupiny*. Pokud je jedinec neznalý ve fyzikálních okolnostech a ostatní ve skupině jsou fyzikové, je riziko konformity jedince ne-fyzika vysoké. Neznalý jedinec dá na názor ostatních (fyziků), i když jakési konkrétní tvrzení nemusí být pravda. Ku příkladu; jestliže se skupina skládá pouze z fyziků, tak se nesouhlasící fyzik nakonec konformuje se skupinou a sdílí s nimi společný názor. Dalším aspektem

složení skupiny je, zda se skupina skládá ze vzájemně známých nebo neznámých lidí. Pokud je skupina složena například z přátel, je jedinec emociálně jistější a proto se necítí být ohrožený při vyslovení svého mínění. Na druhou stranu může mít před úsudkem přátel respekt nebo strach ze ztráty úcty, když bude mít jiné mínění. Největší konformitu ovšem jedinec projevuje ve skupině, kdy je mezi neznámými lidmi a ostatní členové skupiny se navzájem znají.

Dalším aspektem, jenž ovlivňuje konformitu jedince směrem ke skupině, je *atraktivita* takové skupiny. Čím více potencionálních odměn skupina nabízí, tím více je pro jedince atraktivnější. Uplatňuje se zde funkce uspokojení, která přináší členství ve skupině. Uspokojení má ovšem různou povahu. Může nastat v adolescentním gangu v podobě odreagování volně plynoucí agresivity nebo v pracovní skupině při dosažení vyššího výdělku (Nakonečný 2005, s. 148).

Zpětná vazba je dalším faktorem, který se podílí na konformitě. Při přijímání zpětné vazby se, například v experimentu, zkoumaná osoba dozvídá, zda byl jeho úsudek správný nebo špatný. Pokud se dozví, že jeho odpovědi byly správné a odpovědi skupiny špatné, pravděpodobně bude nadále pochybovat o úsudcích skupiny a stane se nezávislým. Pokud však zjistí, že se ve své odpovědi mýlil a skupina odpovídala správně, patrně bude mít výčitky a skupině se podvolí. Ve skutečném životě jedinec zpětnou vazbu aktivně vyhledává, ale v laboratorním experimentu ji obstarává pouze experimentátor a to několika způsoby. Prvním je kritika jednotlivce, při které pravděpodobně dojde ke zvětšení konformity, jelikož si jedinec dává větší pozor na své odpovědi a dává sám sobě vinu. Kritika jednotlivce nastane v situaci, kdy experimentátor sdělí všem členům skupiny, že někteří odpovídali dobře a někteří se dopustili vážných omylů. Druhým způsobem, jak pracovat se zpětnou vazbou, je potvrzení skupiny. Zkoumaným osobám experimentátor oznámí ihned po jejich odpovědích, jaká byla správná odpověď podle většiny. Experimentátor v dalším kole

označí nesprávnou odpověď jako správnou, jež je předložena jako falešná shoda skupiny. Konformita se prudce zvyšuje. Třetí způsob vychází z protikladu druhého. Nedochozí tedy k potvrzení skupiny, ale k potvrzení odpovědi jedince. Experimentátor označil jako správnou odpověď tu, která byla opravdu správná. Podle očekávání v takovém případě dochází ke snížení konformity (Krech a spol. 1968, s. 571-573).

Mezi další činitele ovlivňující konformitu patří *kognitivní disonance*. Krech, Crutchfield a Ballache (1968) tvrdí, že kognitivní disonance vzniká z nesouhlasu svého vlastního úsudku a úsudku skupiny. Některé způsoby vysvětlení názorového nesouhlasu nám pomohou k odolávání nátlaku skupiny nebo to naopak stíží. Prvním příkladem vysvětlení názorového nesouhlasu je situace, v níž si jedinec dává sám sobě vinu. Má výčitky ohledně svého nesprávného názoru. Klade si za vinu, že špatně pochopil zadání, nemá dobrý zrak, moc nad zadáním nepřemýšlel apod. Z toho přirozeně vyplývá, že takový člověk má větší šanci podlehnout skupinovému tlaku. Druhý způsob je opakem prvního – jedinec dává vinu skupině. Jeho názor je správný a ostatní ve skupině se mýlí. Myslí si, že ostatní členové špatně přečetli otázku nebo nejsou znalí v dané oblasti tak jako on. Jelikož si jedinec stojí za svým názorem, je zde menší šance podlehnout skupinovému tlaku. Třetí způsob vychází ze situace, kdy jedinec chce zmírnit neshodnost úsudků. Hledá nejlepší vysvětlení, jež zmírní neshodnost úsudků. Vysvětluje rozdílnost na předpokladu, že každý nahlíží podnět z jiného úhlu pohledu, a proto mají všichni jiný obraz. Další možností vysvětlení je pochopení otázky rozdílným způsobem, což nakonec vede k více správným odpovědím. Tento způsob myšlení vede ke konformitě, ale také vést nemusí. Další možností, jak se vyrovnat s názorovým nesouhlasem, spočívá ve skutečnosti odlišujících se rozdílech mezi jednotlivými lidmi. Každý člověk může mít rozdílný názor na danou otázku a není důvod, proč by měla mít skupina jeden a ten samý názor. Jedinci v tomto případě musí být ochotní uznat rozdíly mezi lidmi. S tímto

typem kognitivní disonance se setkáme jen v subjektivních otázkách. Jiný způsob řešení nabízí možnost vyhýbání se důkazu o neshodě mezi názory. Jedinci si například začínají zakrývat oči při úkolech zrakového vnímání. Tím se odloučí od názoru skupiny nebo naopak se jí podvolí. Posledním způsobem vyřešení kognitivní disonance je obviňování experimentátora z klamání. Začne si myslet, že experimentátor mu říká falešné informace o míněních ostatních. Takoví jedinci mají velkou šanci odolávat sociálnímu tlaku skupiny.

Stav, kdy menšina ovládne většinu, označuje Moscovici jako *vliv menšiny* nebo také *konverze*. Aby menšina mohla ovlivnit většinu, tak se požaduje jednotnost, důslednost a aktivita při prosazování názorů menšiny po určitou dobu. Moscovici říká, že většina spoléhá na normativní sociální vliv a má větší tendenci vytvářet tlak ke konformitě. Menšina naopak stále obhajuje své názory, což nakonec mohou vyústit v akceptaci jejich názorů většinou. V Aschových experimentech se konverze nevyskytovala. Naopak v nich nalezneme situace, při kterých většina ovlivní menšinu, což Moscovici nazývá *vyhověním*. Při vyhovění většina disponuje mocí, kterou může využít proti menšině (Moscovici 1980, s. 209-211).

2.2.4 Studie konformity

Mezi prvními studii zabývající se konformitou byl výzkum od Floyda Henryho Allporta z roku 1934. Zabýval se konformním jednáním ve společnosti, přesněji dodržováním požadavků. Došel k výsledku, že konformní jednání se ve společnosti projevuje v určité frekvenci. Nazval ji *J-křivkou*. Název vznikl z grafu vyjadřující chování lidí, kteří jsou vystaveni tlaku ke konformitě. Tento graf se podobá písmenu J, proto J-křivka. Na vrcholu písmena J jsou nejvíce konformní jedinci a směrem k nejnižšímu bodu písmene jsou naopak nejméně konformní jedinci. Jako příklad uvedl Allport chování dělníků. Dělníci jsou povinni přijít do práce včas a začít pracovat v určitou dobu. To je kontrolováno tzv. „píchacími hodinami“, na

nichž se zaznamenává čas příchodu do práce. Naprostá většina chodila do práce včas a jen několik málo jedinců se opozdilo. Z toho vyplývá, že lidé dodržují požadavky kladené na ně a jsou konformní (Nakonečný 1970, s. 95-96).

Muzafer Sherif byl dalším badatelem, který studoval konformitu. V roce 1935 se zabýval autokinetickým efektem a ukázal, že lidé přejímají úsudky ostatních, jestliže se vyskytují ve dvojznačných situacích. Účastníci výzkumu měli za úkol odhalit velikost pohybu světelného bodu, který se však vůbec nepohyboval. Jejich odpovědi se značně lišily, jestliže jedinci byli testováni individuálně nebo za přítomnosti více osob. Pokud testoval více osob najednou, jejich odpovědi se navzájem k sobě přiblížily. Lidé byli ovlivněni úsudkem druhých. Můžeme říci, že skupina měla na jedince vliv. Jelikož je autokinetický jev iluze, tak ve Sherifově studii není žádná „správná“ odpověď (Hayes 2003, s. 52 a Výrost a Slaměník 2008, s. 340-341). Zajímavé na této studii je, že respondenti při skupinových úkolech nikdy neodpověděli stejně, jako když byli testováni individuálně, ale raději se přizpůsobili novým normám skupiny. Došlo k tomu zřejmě zcela mimo jejich povědomí (Stangor 2012, s. 362).

V českém kontextu se konformitou zabývali Jelínek a spol. (2006). Výzkumníci provedli výzkum vrstevnické konformity u adolescentů. Zaměřili se na experimentování s návykovými látkami a na sexuální zkušenosti. Pomocí typologické analýzy identifikovali tři typy chování. První je „*typ nekonformní*“, který se vyznačuje nízkou úrovní vrstevnické konformity v obou oblastech. Druhý typ identifikovalo jako „*typ obecně konformní*“, jež je naopak charakterizován vysokou úrovní vrstevnické konformity v obou oblastech. Poslední typ vyniká vyšší mírou konformity v sexuální oblasti, ale nižší mírou vrstevnické konformity v oblasti návykových látek. Jelínek a spol. jej nazývají „*typ sexuálně-konformní*“. Autoři se dále zaměřili na rodinné prostředí jako zdroj vrstevnické konformity. Zjistili, že socioekonomický status a rodičovský dohled nemá

vliv na vrstevnickou konformitu. Naopak zjistili, že kvalita vztahu mezi rodiči a dětmi je významným zdrojem vrstevnické konformity. Došli ke stejnému závěru jako předchozí studie, a sice že vrstevnická konformita je významným faktorem rizikového chování adolescentů.

2.3 Aschův experiment

V této kapitole popíšu Aschův experiment, na který navazuje empirická část mé bakalářské práce. Můj experiment bude replikací Aschovy metody, avšak s jistou obměnou, jak již bylo naznačeno. Asch začal studovat konformitu, protože věřil, že existují limity lidí projevující konformní chování. Věřil, že když bude situace jednoznačná, lidé budou jednat racionálně a problémy řešit objektivně. Jestliže skupina řekne nebo udělá něco, co odporuje pravdě, lidé by měli odmítnout sociální tlak (Aronson a spol. 2004, s. 264).

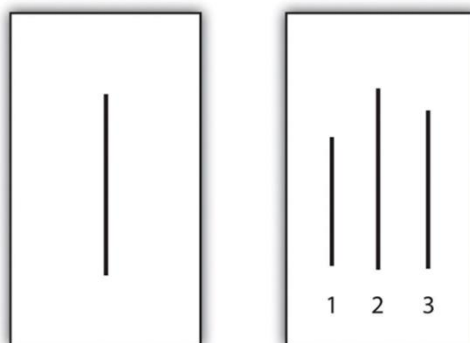
2.3.1 Výzkumný materiál

Aschův výzkumný vzorek se skládal ze sedmi až devíti mladých mužů, pokaždé studentů vysoké školy. Experiment se uskutečnil v jedné z poslucháren na univerzitní půdě. Na začátku jim experimentátor sdělil, že se účastní výzkumu zabývající se zrakovým vnímáním. Jejich úkolem po celé trvání experimentu bylo porovnávat délky úseček na jednotlivých kartách, které jim experimentátor předloží. Experimentátor jim vždy ukázal dvě velké bílé karty, na nichž byly nakresleny černé svislé úsečky. Na levé kartě byla nakreslena výchozí úsečka a na pravé kartě byly nakresleny tři porovnávací úsečky odlišné délky. Úkolem bylo vybrat z pravé karty tu úsečku, která je stejně dlouhá jako výchozí úsečka na kartě levé. Jedna z úseček na pravé kartě byla skutečně stejně dlouhá jako výchozí úsečka na levé kartě. Po každém kole experimentátor vyměnil karty za nové (Asch 1955, s. 32).

Experimentátor stál v posluchárně před tabulí a v ruce měl dvě karty o velikosti 17,5 x 6 palců. Každá úsečka měla délku 3,8 palců a konec úsečky byl umístěn 2,5 palců od spodního okraje karty. Výchozí úsečka byla umístěna ve středu karty a porovnávací úsečky byly vzdáleny od sebe 1,75 palců. Byly očíslovány od jedné do tří. Velikost čísel byla 0,75 palců a byla umístěna 0,5 palců přímo pod úsečkami (Asch 1952, s. 452).

V jednotlivých kolech byly porovnávací úsečky různě dlouhé. U některých úkolů byla rozdílnost mezi úsečkami viditelná na první pohled vidět, u některých naopak ne. Pozice úsečky, která byla stejně dlouhá jako ta výchozí, se s každou novou kartou měnila. Například v prvním kole měla výchozí úsečka 7,5 palců. Porovnávací se úsečky byly rozdílné ve velikosti – A měla 5 palců, B 5,75 palců a C dosahovala velikosti 7,5 palců (Asch 1952, s. 453).

Obrázek č. 1 Předkládané karty s úsečkami v původním Aschově experimentu
(Zpracováno podle Asch 1952)

2.3.2 Průběh experimentu

Na začátku experimentu výzkumník sdělil účastníkům instrukce, které zněly takto:

„Toto je úkol, který se týká rozlišování délky úseček. Před sebou vidíte pár bílých karet. Nalevo je samostatná úsečka, napravo jsou tři

úsečky jiné délky. Jsou očíslovány podle pořadí 1, 2 a 3. Jedna ze tří úseček na pravé kartě je totožná se standardní úsečkou na kartě levé. Vy musíte rozhodnout, která ze tří úseček to je. Svůj úsudek vyjádříte za pomoci čísla úsečky. Bude vám předkládáno celkem 12 takových porovnáání. Každý z vás mi oznámí svůj úsudek, který potom zaznamenám do předem připraveného formuláře. Prosím, buďte co nejpřesnější. Odpovídat se začne vždy z pravé strany a pokračovat se bude směrem doleva“ (Asch 1952, s. 452).

Nyní je třeba uvést příklad toho, jak vypadal experiment pod vedením Asche. Ze začátku se experiment tvářil jednotvárně. Studenti odpovídali postupně podle pořadí, ve kterém seděli v posluchárně. Jakmile oznámili svoje rozhodnutí, experimentátor vyměnil karty za nové, na kterých byly nakresleny nové úsečky. V prvním kole se všichni shodli na stejné odpovědi. Ve druhém kole byla skupina také jednomyslná. Vytvořil se důležitý přirozený výchozí bod. Zkoumaná osoba si v tuto chvíli začíná myslet, že se účastní nudného experimentu, ale ve třetím kole nastane zvrat. Jedna osoba sedící tak, že odpovídá jako poslední (zároveň osoba skutečně zkoumaná) začíná nesouhlasit s ostatními. Vybral nejvíce podobnou úsečku, kterou ovšem nezvolili ostatní ze skupiny. Tato osoba vypadá překvapeně a nedůvěřivě se rozhlíží po skupině. V dalším kole opět nesouhlasí se zbytkem skupiny, zatímco ostatní zůstávají jednotní ve své odpovědi. Jelikož stále zkoumaná osoba odpovídá jinak než většina skupiny, začínají se u ní objevovat obavy a nejistota je stále viditelnější. Jedinec začíná dělat větší pauzy, než vyřkne svoji odpověď, vyjadřuje se tišeji nebo se pouze usmívá (Asch 1955, s. 32). Často otáčí hlavu a dívá se na jednotlivé úsečky z různých úhlů, nebo se dokonce postaví, aby viděl blíže na karty (Asch 1952).

Po skončení experimentu byl proveden se zkoumanými osobami rozhovor, kde experimentátor vysvětlil pravý význam experimentu.

Výzkumník se v něm doptával na další otázky, například co vedlo zkoumané osoby k tomu, aby se chovaly konformně (Asch 1955).

Hlavním záměrem experimentu bylo to, aby zkoumaná osoba netušila pravý účel experimentu. Zkoumaná osoba zároveň netušila, že ostatní členové skupiny sedící v posluchárně jsou pomocníci experimentátora a jednají podle předem zadaných instrukcí. Měli jasně určeno, kdy budou odpovídat správně a kdy ne. Jelikož zkoumaná osoba nic nevěděla, byla ústředním zájmem experimentu. Experimentátor zkoumal, kdy zkoumaný jedinec projeví konformní jednání vůči ostatním ve skupině a za jakých okolností se tak stane. Celkem proběhlo dvanáct kol, v sedmi z nich pomocníci výzkumníka schválně odpovídali špatně (Asch 1952). V pozdějších letech se počet kol měnil. V roce 1955 a 1958 to bylo osmáct kol, přičemž osmkrát pomocníci experimentátora odpovídali špatně (Asch 1955, 1958).

Ve všech otázkách zkoumající konformitu čelila zkoumaná osoba rozporu mezi skupinovým a vlastním úsudkem. Buď mohla dát na svůj úsudek najevo anebo mohla odpovědět stejně jako ostatní členové skupiny. Nalézáme zde výrazné rozdíly mezi reakcemi jednotlivců. Uvedu některé extrémní reakce těch, kteří zůstali nezávislí a naopak těch, kteří se stali jednotnými se skupinou. Nezávislí jedinci volili dvě formy nezávislosti. První je tzv. *nezávislost důvěry*. Subjekt si trvá na svém názoru a jde proti většině. Ačkoliv jeho postavení mu může ve skupině přinést nepříjemnosti, je stále odhodlán jít za svým úsudkem. Nikdy nereaguje na většinu (i když má velkou touhu být ve shodě se skupinou) a vždy má důvěru ve svůj úsudek. Druhou formou je tzv. *nezávislost bez důvěry*. Jedinci jsou nezávislí, ale mají značné pochybnosti o svém úsudku. Připouští si, že se mohou mýlit (Asch 1952, s. 465-469).

Osoby, které volily druhou strategii a zůstaly jednotné se skupinou, se chovaly třemi rozdílnými způsoby. V prvním způsobu jde o *narušení*

vnímání, jež bylo zaznamenáno jen v jednom případě. Jedinec matně vnímal skupinový tlak a jednal podle svého úsudku. Nevykazoval žádné rozpaky. Když se ho experimentátor zeptal, zda někdy reagoval v rozporu s tím, co viděl, odpověděl, že odpovídal upřímně. Jen ve dvou situacích si nebyl jistý, ale trval si na názoru, že tyto situace byly sporné. V průběhu rozhovoru (po experimentu) s výzkumníkem jedinec znovu posuzoval úsečky a znovu odpověděl chybně. Když zjistil správnou odpověď, reagoval udiveně a nevěřičně. Druhý způsob je *narušení úsudku*, který staví na jiném základě než první způsob. Zkoumané osoby dospěly k závěru, že se mýlí a že ostatní mají pravdu. Byla vidět na nich nejistota a pociťovaly silnější tlak většiny. Měly strach z posměchu ostatních ve skupině, a proto se oslabila jejich síla odolávat. Dostaly se do rozporu se svou nezávislostí a podlehnoutí skupinovému tlaku. Poslední způsob klade důraz na *narušení akce*, kde se jedinci stávají relativně lhostejní ohledně jejich správné odpovědi. Záleží jim na tom, aby nevypadaly jinak a aby byly součástí skupiny. Potlačují své úsudky, přestože jsou si jistí o své správnosti. Většinou volí nejjednodušší cestu ven, ale přitom pociťují rozpor uvnitř sebe. Jedinec si je vědom nesprávného jednání, ale zároveň nechce odporovat skupině. Stručně řečeno – jedinec má hrůzu z toho být osamělý (Asch 1952, s. 469-473).

2.3.3 Výsledky

Nyní se zaměřím na výsledky Aschova experimentu. Popíšu výsledky experimentů, jež se konaly v roce 1952 a 1955. Asch (1952) zkoumal konformní jednání na 31 respondentech v experimentální skupině. Celkem bylo 12 úkolů, z nichž v sedmi zkoumal konformitu. Sesbíral 217 odpovědí a z toho 72 bylo konformních (cca 33 %). V roce 1955 se obnoveného experimentu účastnilo 123 osob. Celkem 93 mužů (76 %), byli konformní alespoň v jedné odpovědi. Pouze 30 respondentů (24 %) nebylo nikdy konformních. Většinou byli jednou nebo třikrát ve

dvanácti úkolech (Aronson a spol. 2004, s. 266). Existovaly individuální rozdíly mezi subjekty v odpovědi při nátlaku skupiny. Byli zde zcela nezávislí jedinci, ale i tací, kteří podleli skupinovému tlaku ve všech sedmi úkolech zkoumající konformitu (Krech a spol. 1968, s. 560). Asch (1952) v jedné ve své obměně experimentu sledoval individuální rozdíly v chybovosti odpovědí. Experimentu se účastnilo 13 osob a z toho 7 osob nikdy neudělalo chybu v odpovědi. Jednou konformní byla jedna osoba, dvakrát konformní byla také jedna osoba a třikrát konformní byla opět pouze jedna osoba. Zbylé tři osoby byly konformní ve čtyřech případech. Žádná osoba nebyla konformní zcela pokaždé. Z Aschova experimentu vyplývá, že pokud je přítomna jedna osoba nesouhlasící s ostatními ve skupině, stačí to k tomu, aby se daný jedinec postavil proti skupině (Hayes 2003, s. 53).

Pomocí rozhovorů Asch zjistil, do jaké míry je jedinec motivován, aby se nedostal do konfliktu. Zkoumané osoby podotýkaly, že chtěly udržet ve skupině harmonii a proto ji nesouhlasem nechtěly porušit. Z rozhovorů také vyplynulo, že zkoumané osoby chtěly potěšit ostatní stejnou odpovědí a nechtěli jít proti nim (Hayes 2003, s. 52). Pochybovaly o své odpovědi a chybu hledaly u sebe, aniž by zvažovaly možnost, že je chyba na druhé straně (Krech a spol. 1968, s. 560-561).

2.3.4 Kritika

Aschovy experimenty se staly terčem kritiky, jelikož se kritici domnívali, že ne vždy muselo jít o konformitu v pravém slova smyslu. Mezi významné kritiky Aschových experimentů patří Zdeněk Vybíral (2004). Ve svém článku nabízí různé alternativy toho, čím by mohla být konformita způsobena. Jako první uvádí náhlý strach z odlišnosti ve skupině. Jedinec nechce na sebe strhávat pozornost a být „outsiderem“ ve skupině. Podle něj není strach to samé jako konformita. Strach je emoce, zatímco konformita je určitý postoj nebo osobnostní rys. S tímto tvrzením ovšem

nelze zcela souhlasit. Strach totiž může zafungovat jako jakýsi katalyzátor vedoucí ke konformitě. Strach tak může být je jeden z faktorů, či lépe řečeno, zdrojů konformního jednání a nelze říct, že jsou to dvě odlišné věci nesouvisející spolu.

Druhou alternativou je kognitivní zmatek, kdy jedinec pociťuje nejistotu, zda slyšel na začátku správně instrukce experimentátora. Není si jistý, jestli náhodou nemá říkat pravý opak odpovědi a přijde mu zvláštní, že se mýlí ve skupině pouze on. I kognitivní zmatek není podle Vybírala to samé co konformita. Stejně jako v předchozím případě totiž lze vyslovit domněnku, že kognitivní zmatek může být příčinou konformního chování. Pokud si jedinec bude myslet, že slyšel na začátku špatně instrukce, bude se řídit názorem skupiny a dojde tak ke konformitě jedince.

Z dalších možností, které by mohly být důvodem konformity, zmiňuje autor přizpůsobivost a vstřícnost. To se pojí s další alternativou – jedinec nechtěl úkol kazit a proto říkal stejné odpovědi jako ostatní. V obou případech jde o vyhovění a spolupracování se skupinou. Ani jedno však není podle autora konformita, nýbrž dobrá vůle jedince. Jako poslední hovoří Vybíral o nepohodě jedince. Jedinec se zachoval stejně jako ostatní, jelikož chtěl utéct z nepohody a stresu, jež ho obklopoval. I zde Vybíral zdůrazňuje, že vyhýbaní se stresu a nepříjemným zážitkům není konformita. Ve všech třech posledních případech (stejně jako v předchozích) Vybíral zmiňuje odlišnost od konformity. Opět si stojím za názorem, že všechny tyto alternativy mohou být příčinou konformity.

Mezi další kritiky Aschovy práce můžeme zařadit Krecha, Crutchfielda a Ballacheyho (1968), jež se zaměřují na podmínky Aschova experimentu. Jelikož se jedná o laboratorní experiment, upozorňují na umělé podmínky odlišující se od situací v běžném životě. Účastníci experimentu se drží pokynů experimentátora a nepouštějí se do volných rozhovorů s ostatními členy skupiny. Nemají možnost vyjasnit si okolnosti

ohledně otázky či se zdržet odpovědi (pokud si nejsou jistí). Vzhledem k vyjmenovaným okolnostem se v laboratorním experimentu očekává vyšší konformita než ve skutečných situacích. Autoři následně zdůrazňují, že ve skutečném životě existují situace, ve kterých má jedinec omezené možnosti projevu. Takové překážky se vyskytují i v laboratorním experimentu. Nastanou jisté okolnosti, při kterých jedinec nemá možnost prodiskutovat otázku s ostatními a je jen na něm, jak odpoví. Důležitým faktorem u výzkumů konformity je klamání pokusných osob. V případě Aschových experimentů byla klamána pokusná osoba pomocníky experimentátora. Používání obelhávání je dalším aspektem laboratorního experimentu, ale také se s ním můžeme setkat ve skutečném životě. Můžeme si toho povšimnout například u masových médií, kde nalezneme úmyslně zkreslené názory nějaké skupiny.

2.3.5 Výzkumy navazující na Asche

Aschův experiment se pokusili zopakovat v roce 1980 Perrin a Spencer. Došli však k jinému závěru než Asch. Zjistili, že zkoumané osoby se většinou nepřizpůsobily skupině. Zdůvodnili to tím, že dnešní studenti nejsou tak konformní, jako tomu bylo v době Aschova experimentu (Hayes 2003, s. 53). Dorm a Avermaet (1981) také zopakovali Aschův experiment, ale oproti Perrinu se Spencerem zaznamenali vysokou míru konformity, tedy stejně jako Asch. Podle nich rozdíl mezi zmíněnými studii spočívá v odlišných typech respondentů. Perrin a Spencer vybrali k pokusu studenty z inženýrství a medicíny, pro které byla přesnost velmi důležitá. Dorm a Avermeat vybrali studenty, kteří byli méně zaměřeni na matematické disciplíny a přesnost pro ně nebyla důležitá (Hayes 2000, s. 520).

Dalším autorem, který se snažil modifikovat Aschův experiment, byl Richard Stanley Crutchfield. Nelíbila se mu technika Aschova experimentu, tudíž vynalezl novou a odlišnou techniku na měření skupinového tlaku. Pět

pokusných osob posadil do pěti kabinek, jež byly zakryté a bránily jedincům pozorovat ostatní členy skupiny. Jedinci spolu nesměli ani hovořit. V každé kabině byl umístěn spínač, který jedinec používal ke sdělování svého názoru na prezentované úkoly na stěně před celou skupinou. Na spínači jsou i signální světla sloužící k ukázaní úsudku ostatních čtyř osob. Podle označení kabin (A, B, C, D a E) pokusné osoby po sobě odpovídaly. Účastníci výzkumu byli přesvědčeni, že jsou s ostatními spojeni elektrickým spojením a vidí odpověď druhé osoby. Ve skutečnosti světelné signály vysílal experimentátor ze svého řídicího pultu. Měl předem určené pořadí světel a u všech pozorovaných se objevovalo stejně. Některé otázky byly správně zodpovězené a některé naopak ne. Pomocí špatně zodpovězených otázek Crutchfield zkoumal míru konformity. Pokusná osoba se rozhodovala, zda má věřit svému úsudku nebo dát na názor většiny. Experiment trval přibližně hodinu, v níž bylo prezentováno 50 podnětů. Podněty byly velmi rozmanité a na posouzení byly některé snadné a některé těžké. Celkem se zúčastnilo přibližně 600 osob, které dosahovaly nadprůměrné inteligence, vzdělání i postavení v zaměstnání. Stejně jako Asch dochází i Crutchfield k závěru, že skupinový tlak je velmi silným elementem a jedinec snadno podlehne nesprávnému úsudku. Dále zjistil, že jedinci více podléhají skupinovému tlaku při složitějších úkolech, než při jednodušších. Pozorované osoby se navzájem od sebe liší mírou konformity, která se v průběhu experimentu mění (Krech a spol, 1968, s. 561-564; Výrost a Slaměník 2008, s. 342). Když porovnáme Aschův a Crutchfieldův experiment, nalezneme shodu v poměrně vysoké míře konformity důsledkem skupinového tlaku.

Anthony Pratkanis zopakoval po padesáti letech Aschův experiment přesně tak, jak jej provedl Asch. Účastníci experimentu byli vysokoškolští studenti, kteří se většinou považovali za nekonformisty. Výsledek byl však téměř identický s výsledkem Asche (Aronson 2007, s. 21).

Odolávat tlaku skupiny je složité a projevuje se nejen na tvářích účastníků, ale i v jejich neurologické aktivitě. Nedávno takový výzkum uskutečnil Gregory Berns a jeho spolupracovníci. Vycházeli z Aschova experimentu, ale sledovali nervovou činnost účastníků experimentu pomocí funkční magnetické resonance. Došli k závěru, že existují rozdíly mezi jednotlivci ve skupině. Pokud jedinec nepodlehł skupinovému tlaku, vykazoval velkou činnost v amygdale² (Berns a spol. 2005).

2.4 Vlastní výzkum - hypotézy

V této části zkoumám dvě vybrané hypotézy, které jsem si stanovila na začátku experimentu. V první hypotéze zkoumám vliv pohlaví na konformní jednání jedinců. Druhá hypotéza se zaměřuje na věk respondentů, a jaký má dopad na konformitu.

Hypotéza č. 1: „Více konformního jednání budou vykazovat ženy než muži“.

V první hypotéze jsem se zaměřila na pohlaví, poněvadž Asch měl ve svém výzkumu pouze muže a považuji za zajímavé zkoumat, jakou mírou konformity se vyznačují i ženy. Nejsem zdaleka jediná, kdo se zajímá o vliv pohlaví na konformitu. Mezi prvními byl bulharský sociální psycholog Kund Larsen (1974), jež replikoval Aschův experiment. Zkoumal konformní jednání u třinácti žen a u jedenácti mužů. Ve svém experimentu zjistil vysokou míru konformity, a to alespoň u jedné otázky pohybující se okolo 62,5 %. Larsen počítal míru konformity u žen a mužů a zjistil, že výsledky se od sebe výrazně liší. Ženy vykazovaly 84,6 % míru konformity a muži jen 36,4 %. Z toho můžeme vyvodit závěr, že ženy jsou více konformnější než muži. O roli pohlaví v konformním jednání mluví i Krech, Crutchfield a

² Amygdala je oblast mozku nacházející se ve střední části spánkového laloku. Je spojena s emočními prožitky a moduluje sociální chování (Berns a spol. 2005).

Ballachey (1968). Pro roli ženy je typická poddajnost muži a vyhýbání se nepříjemnostem. Pro většinu žen platí, že chtějí být v souladu se skupinou. Pro muže je naopak typická soběstačnost a zdůrazňování nezávislého myšlení. Autoři zároveň upozorňují na velké individuální rozdíly navzdory pohlaví.

Hypotéza č. 2: „Mladší respondenti budou vykazovat více konformního jednání než starší.“

Má druhá hypotéza vychází ze dvou studií. První studii provedla Monisha Pasupathi (1999), jež zkoumala náchylnost k sociálnímu vlivu podle věku. Vycházela z předpokladu, že konformní jednání budou v menší míře vykazovat starší respondenti, poněvadž se nebojí „vyčnívat“ ze skupiny a jsou si jistější ve svých názorech. Konformitu zjišťovala podle dvou podnětů – podle jednotlivých reakcí účastníků výzkumu na geometrické tvary a podle výrazů v jejich obličejích. Studie se zúčastnilo 21 mladších žen (18-35 let) a 20 starších žen (63-85 let).

Vzorek byl omezen pouze na ženy, jelikož autorka chtěla předejít možnému vlivu pohlaví. Pasupathi zjistila, že starší ženy projevují méně konformního jednání při odpovědích na srovnání geometrických obrazců mezi sebou, což se projevilo i ve výrazu obličeje zkoumaných žen. Podle autorčiných závěrů lze se domnívat, že konformita starších žen je méně ovlivňována vlivem skupiny než u mladších. Ovšem Pasupathi zdůrazňuje i určitá omezení výzkumu (např. malá velikost vzorku), která by mohla zkreslit výsledky. Navzdory tomu i ostatní studie poukazují na nestejný poměr konformity mezi mladšími a staršími lidmi.

Druhá studie, ze které vycházím, je od Walkera a Andradeho (1996), kteří replikovali Aschův experiment v roce 1990. Za pomocí Aschovy metody testovali celkem 110 žáků, kteří navštěvovali soukromou školu v australském Sydney. Studenti se pohybovali mezi věkovými hranicemi od 3 do 17 let a byli rozděleni do pěti kategorií; 3-5 let, 6-8 let, 9-11 let, 12-

14 let a 15-17 let. Každý student se zúčastnil šesti pokusů. Studenti byli rozděleni do skupin po čtyřech, kde byl jeden z nich účastník a ostatní tři byli spojenci ze stejné třídy. Stejně jako v případě Aschových experimentů měli účastníci výzkumu porovnávat úsečky na dvou kartách. Walker a Andrade zjistili, že nejvíce konformity projevovala nejmladší skupina účastníků a nejméně naopak nejstarší skupina účastníků. Konformita se postupně snižovala s věkem participantů. V nejmladší skupině dětí byla míra konformity 86 % při zodpovězení alespoň jedné konformní odpovědi. Opakem byla nestarší skupina dětí, ve které nebyl konformní nikdo.

3 METODOLOGIE

3.1 Popis vlastního experimentu

Prvním krokem v mém experimentu bylo sestavení elektronický dotazníku, který jsem nejdříve testovala na několika jedincích v předvýzkumu. Dotazník je složen ze dvanácti otázek, z nichž první tři jsou kontrolní. V kontrolních otázkách se ptám na věk, pohlaví a rodinný stav. U zbývajících otázek jsou vyobrazeny čtyři obrazce - jeden vzorový a tři zbývajících jako možnosti výběru. Ty se liší od sebe velikostí, přičemž jeden z nich je totožný se vzorovým obrazcem. Pozice správné odpovědi se mění (viz Příloha 1). U každé otázky také nalezneme sloupcový graf, který zobrazuje procentuální vyjádření „předchozích“ odpovědí, jež jsou nezávislé na odpovědích skutečných respondentů. Tedy po celou dobu experimentu je neměnný. Sestavila jsem ho již na začátku celého experimentu, aby měli všichni respondenti stejné podmínky. Respondentům jsem však sdělila, že v grafu jsou zaznamenány skutečné odpovědi od předchozích respondentů. Graf tedy obsahuje tři sloupce. Jeden zahrnuje „nejčastější“ odpověď respondentů a ostatní zbylé dva se vztahují k dalším odpovědím, jež měli respondenti na výběr. Nejčastější odpověď, která je vyobrazena v grafu, však ne vždy byla pravdivá odpověď.

Úmyslně jsem vybrala nesprávnou odpověď jako nejčastěji zodpovězenou a tím vytvořila skupinový tlak za pomoci klamání. To se týká otázek č. 7, 8, 9, 11 a 12. V těchto otázkách zjišťují přítomnost konformního jednání. V otázkách 4, 5, 6 a 10 jsem konformní jednání nezjišťovala, poněvadž jsem chtěla zachovat některé otázky, kde by nebyla podstrčená nesprávná odpověď. Úmyslně jsem zvolila otázky 4, 5 a 6, jelikož následují hned za kontrolními otázkami. Poprvé zde respondenti porovnávají obrazce a poté volí odpověď. Pojala jsem je jako „navnazující“ otázky,

v nichž je správná odpověď zobrazena i ve sloupcovém grafu. Jejich funkcí je navnadit respondenty na celý dotazník a zároveň je ujistit v tom, že otázky nejsou složité. Otázka 10 je schválně vložena mezi odpovědi, v nichž zkoumám konformitu. Pokud si jedinec nebyl jistý v předchozích odpovědích, tato otázka by měla vést ke zmírnění jeho nejistoty.

3.2 Sběr dat

Pro sběr dat jsem zvolila metodu elektronického dotazníku, poněvadž chci zjišťovat konformitu za pomoci tabletu a elektronický dotazník jsem vyhodnotila jako nejlepší volbu. Důvodem, proč jsem zvolila tablet a ne počítač, spočívá v možnosti mobility. Kdybych sbírala dotazníky pomocí počítače, musela bych sehnat větší počet lidí na určité místo v daný čas. Tablet je jednodušší v tom, že mohu být mobilní a oslovovat lidi na více místech.

Abych zajistila laboratorní prostředí, sbírala jsem data pomocí jednoho a toho samého tabletu. Všichni tak měli stejné podmínky stejného tabletu na zodpovězení všech otázek v dotazníku. Zároveň si uvědomuji, že podmínky okolního prostředí (například hluk, světlo, teplota vzduchu) také mohly ovlivnit průběh experimentu. Proto jsem data sbírala především v uzavřených prostorách, kde byl menší hluk než na ulici. Jistým omezením při výběru prostředí pro mě bylo připojení k internetu, které jsem potřebovala k zobrazení elektronického dotazníku. Nejčastěji jsem data sbírala v nákupních centrech, kde jsem mohla oslovit více lidí najednou. Pokud jsem oslovila více lidí najednou, dbala jsem na to, aby mezi sebou nekomunikovali (verbálně i neverbálně). Nutno podotknout, že ne vždy se mi to podařilo.

Na začátku celého experimentu jsem si stanovila za cíl nasbírat 120 dotazníků. Toto číslo není náhodné. Chtěla jsem dosáhnout přibližně vyrovnaného počtu dotazníků u mužů a žen, a také u jednotlivých kategorií věku. Cíle se mi nakonec podařilo dosáhnout. Celkově jsem shromáždila

124 dotazníků. Podařilo se mi dosáhnout prakticky vyrovnaného počtu 124 respondentů – 64 mužů a 60 žen. Podobný počet respondentů byl i v jednotlivých věkových kategoriích (viz Tabulka 1). Ze začátku jsem vybírala respondenty náhodně. Cílem bylo oslovovat co nejvíce lidí nehledě na pohlaví a věk. Jelikož jsem chtěla dosáhnout vyváženého stavu participantů v každé kategorii, v průběhu shromažďování dat jsem postupně začala vyhledávat participanty, kteří splňovali určitá kritéria věku a pohlaví.

Tabulka č. 1 Celkový počet elektronických dotazníků podle pohlaví a věku (N=124)

Výzkumný vzorek	Celkem elektronický dotazníků
Podle pohlaví	
<i>Muži</i>	64
<i>Ženy</i>	60
Podle věku	
<i>méně než 18</i>	24
<i>19 – 29</i>	24
<i>30 – 39</i>	25
<i>40 – 49</i>	26
<i>50 a více</i>	25

3.3 Proměnné

Proměnné jsem zvolila vzhledem k vytvořeným hypotézám. Pro první hypotézu jsem zvolila proměnou pohlaví, rozdělenou na muže a ženu. Druhou proměnou byly jednotlivé otázky číslo 7, 8, 9, 11 a 12 (u ostatních otázek jsem nesledovala konformitu participantů). Respondent nebo respondentka měli možnost vybrat jednu ze tří odpovědí (A, B nebo C). Nejvíce mě zajímaly ty odpovědi, které byly v grafech úmyslně zobrazeny jako správné, i když tomu tak doopravdy nebylo. Podle těchto odpovědí jsem zjišťovala konformní chování respondentů.

Ke druhé hypotéze jsem potřebovala novou proměnnou – věk. Rozdělila jsem věk na pět kategorií: méně než 18, 19-29, 30-39, 40-49 a

více než 50 let. U daných otázek jsem sledovala odpovědi podle jednotlivých věkových kategorií. I zde mě nejvíce zajímaly odpovědi, které byly podstrčené jako správné a tím jsem zjišťovala konformitu respondentů.

3.4 Etika experimentu

Před vyplňováním dotazníku byli respondenti obeznámeni s tím, že data jsou sbírána pouze pro účely bakalářské práce. V případě, že se respondenti zajímali o konkrétní téma práce a dotazníku, sdělila jsem jim (podobně jako Asch ve svém experimentu), že se jedná o test zrakového vnímání. Toto vysvětlení shledávám z hlediska etiky dostatečným, jelikož z povahy výzkumu a metody sběru dat nehrozila účastníkům žádná újma. Všem účastníkům experimentu jsem zajistila plnou anonymitu. Volba, zda se chtějí účastnit mého experimentu, byla zcela na nich.

4 EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část je zaměřena na vlastní kvantitativní výzkum a jeho analýzu. Účelem kvantitativní analýzy je testování hypotéz. Experiment je založen na měření konformity, a proto se nyní zaměřím pouze na otázky, kde byla zkoumána. Celkem jsem získala 620 odpovědí, přičemž 228 konformních (37 %) z nich vykazovalo znaky konformity. Nejvíce participantů (54 %) bylo konformních v otázce číslo 7. Naopak nejméně konformního chování vykazovali respondenti v otázce číslo 9, kde bylo konformních pouze 19 % (viz Tabulka č. 2). Domnívám se, že tento rozdíl je zapříčiněn dvěma faktory. První spočívá ve vyobrazení vzorců. Zatímco v otázce číslo 7 byl nepatrný rozdíl mezi vzorovým obrazcem a porovnávacími obrazci, v otázce číslo 9 byl tento rozdíl již více viditelný (viz Příloha č. 1). Z toho vyplývá, že otázka č. 7 byla složitější a jedinci tak více podlehli skupinovému tlaku.

Podlehnutí skupinovému tlaku při složitějších úkolech dokazuje i Crutchfield ve svém výzkumu zaměřující se na konformitu (viz podkapitola 2.3.5). Druhý faktor se týká uspořádání otázek. Otázka č. 7 následovala hned po otázkách, kde jsem konformitu nezkoumala. Jelikož v těchto otázkách byla zobrazena správná odpověď i v grafu, jedinec mohl mít tendenci zohledňovat graf a řídit se podle něho. Je to ovšem jen mé mínění a respondenti mohli mít jiné důvody ke zvolení své odpovědi. Zjišťování těchto důvodů ovšem nebylo cílem experimentu.

Tabulka č. 2 Celkový počet konformních odpovědí. Absolutní četnosti i řádková procenta (N=124)

Číslo otázky	Celkový počet odpovědí	Počet konformních odpovědí	Počet konformních odpovědí (%)
7	124	67	54 %
8	124	36	29 %
9	124	24	19 % *
11	124	55	44 %
12	124	46	37 %
Celkem	620	228	37 %

*pozn.: podle t-testu vyšel statisticky významný vzhledem k ostatním výsledkům

4.1 Výsledky

V následující tabulce vidíme výrazný rozdíl konformního chování žen a mužů, jež poznáme podle podstrčených nesprávných odpovědí. Ve všech otázkách zaměřující se na konformitu, tudíž otázky 7, 8, 9, 11 a 12 (do tabulky jsem je zařadila pod sebe kvůli lepší orientaci) nalezneme větší počet podstrčených nesprávných odpovědí. V žádné otázce nenastala situace, kde by byl vyrovnaný počet podstrčených nesprávných odpovědí mužů a žen. Nejvíce konformních odpovědí u obou pohlaví bylo v otázce č. 7 a neméně naopak v otázce č. 9.

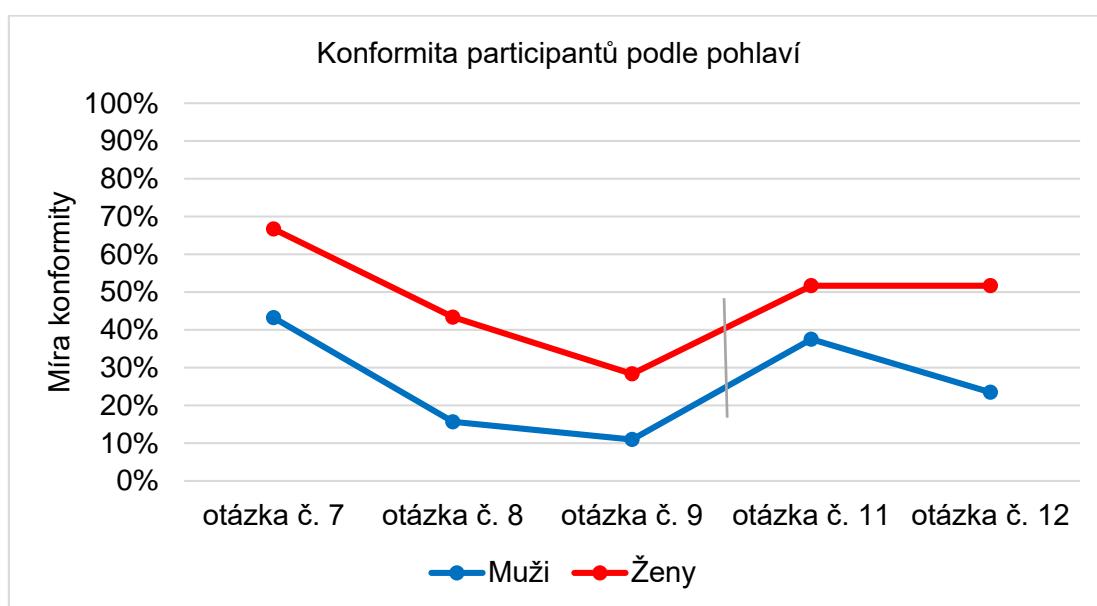
Tabulka č. 3 Odpovědi respondentů podle pohlaví. Vliv pohlaví na konkrétní otázku, (marginální četnosti) (N=124)

Otázka	Muži (n=64)			Ženy (n=60)		
	SO	NO	PNO	SO	NO	PNO
Otázka č. 4	64	0	0	60	0	0
Otázka č. 5	64	0	0	60	0	0
Otázka č. 6	54	10	0	48	12	0
Otázka č. 10	46	18	0	49	11	0
Otázka č. 7	36	1	27	20	0	40
Otázka č. 8	48	6	10	31	3	26
Otázka č. 9	55	2	7	40	3	17
Otázka č. 11	36	4	24	26	3	31
Otázka č. 12	49	0	15	29	0	31
Celkem	452	41	83	363	32	145

pozn.: SO – správná odpověď, NO – nesprávná odpověď, PNO – podstrčená nesprávná odpověď

Předchozí tabulku jsem převedla do spojnicového grafu, abychom se ve výsledcích lépe zorientovali. Na první pohled v grafu (viz Graf č. 1) zřetelně vidíme větší převahu žen v konformním jednání. Konformita žen dosahuje v některých otázkách více než 66 %, zatímco u mužů byla nejvyšší konformita přibližně 43 %. Průměrný rozdíl v konformitě u mužů a žen se pohybuje okolo 22 procentních bodů.

Graf č. 1 Spojnicový graf ukazující konformní jednání participantů podle pohlaví v jednotlivých otázkách

Pokud shrnu výsledky z tabulky a grafu, první hypotézu musím potvrdit. Nalezneme velkou převahu žen nad muži v konformním jednání. Ve třech otázkách dokonce ženy podléhají skupinovému tlaku dvakrát více než muži.

Při pohledu na graf jsem si povšimla vztahu mezi plynoucím časem a konformitou. V otázce č. 7 byla konformita respondentů nejvyšší a do otázky č. 9 postupně klesala. Zlom nastal v otázce č. 11, kde znovu respondenti projevili vyšší míru konformního jednání. Poté se konformita u žen ustálila a u mužů o několik procent klesla. Zmíněný zlom byl zapříčiněn tím, že otázka č. 11 následuje hned po otázce č. 10, v níž jsem nezkoumala konformní jednání. Jedinci po zodpovězení otázky č. 10 získali znovu

důvěru v nápovědu umístěnou v grafu (graf se jim zdál spolehlivější) a tím došlo ke zvýšení konformity v následující otázce.

Nyní se zaměřím na druhou hypotézu, která zkoumá vliv věku na konformitu. Při pohledu na tabulku (viz č. Tabulka 4) si lze povšimnout převahy mladších respondentů nad staršími. Nejmladší věková kategorie (méně než 18) má ve všech zkoumaných otázkách největší procentuální zastoupení konformních odpovědí. Přesným opakem je nejstarší věková kategorie (50 a více), která vykazuje nejmenší míru konformního chování.

Tabulka č. 4 Odpovědi respondentů podle věku. Vliv věku na konkrétní otázku (marginální četnosti). (N=124)

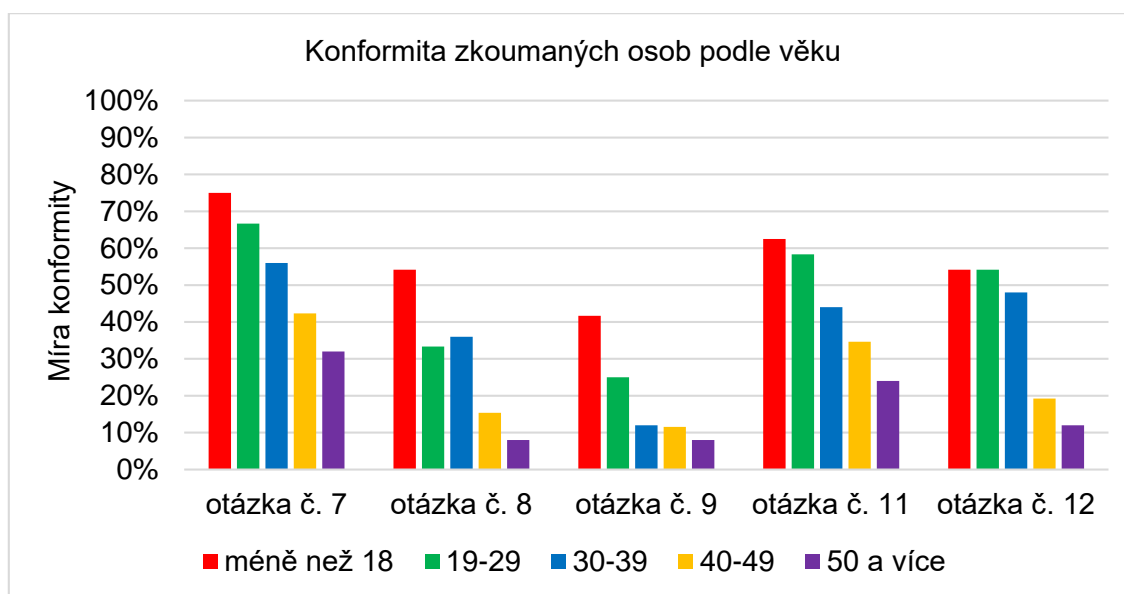
Otázka	Méně než 18 (n=24)			19-29 (n=24)			30-39 (n=25)			40-49 (n=26)			50 a více (n=25)		
	SO	N	PN	SO	N	PN	SO	N	PN	SO	N	PN	SO	N	PN
Otázka č. 4	24	0	0	24	0	0	25	0	0	26	0	0	25	0	0
Otázka č. 5	24	0	0	24	0	0	25	0	0	26	0	0	25	0	0
Otázka č. 6	20	4	0	21	3	0	19	6	0	21	5	0	21	4	0
Otázka č. 10	18	6	0	17	7	0	21	4	0	21	5	0	18	7	0
Otázka č. 7	6	0	18	7	1	16	11	0	14	15	0	11	17	0	8
Otázka č. 8	9	2	13	13	3	8	14	2	9	22	0	4	21	2	2
Otázka č. 9	14	0	10	17	1	6	21	1	3	22	1	3	21	2	2
Otázka č. 11	7	2	15	9	1	14	14	0	11	15	2	9	17	2	6
Otázka č. 12	11	0	13	11	0	13	13	0	12	21	0	5	22	0	3
Celkem	133	14	69	143	16	57	163	13	49	189	13	32	187	17	21

pozn.: SO – správná odpověď, NO – nesprávná odpověď, PNO – podstrčená nesprávná odpověď

Stejně jako u první hypotézy jsem vytvořila graf (viz č. Graf 2), který dokumentuje vliv věku na konformní jednání. I zde si můžeme povšimnout viditelné převahy mladších kategorií v míře konformního jednání. Nejmladší věková kategorie (méně než 18) dosahovala až 75% míry konformního chování. Naopak nejstarší věková kategorie (50 a více) dosáhla nejvíce 32% míry konformity. Ve většině otázek došlo k situaci, kdy nejmladší věková skupina měla nejvíce konformních odpovědí a

postupně se tyto dopovědi snižovaly směrem k vyššímu věku respondentů. Podobně jako v prvním grafu i zde nalezneme trend časovosti u jednotlivých věkových kategorií.

Graf č. 2 Sloupcový graf ukazující konformní jednání participantů podle věku v jednotlivých otázkách.

4.1.1 Porovnání výsledků

Když porovnáme výsledky mého výzkumu s Aschovými, výsledná konformita je ve vlastním výzkumu vyšší. V mém experimentu bylo konformních alespoň jedenkrát 88,7 % respondentů. U Asche bylo těchto respondentů 76 %, což je o necelých 13 % méně (Asch, 1955). Je rovněž důležité podotknout, že počet respondentů v obou experimentech byl téměř vyrovnaný - Asch pracoval se 123 respondenty, já se 124 respondenty. V následující tabulce č. 5 jsem porovnávala výsledky mého výzkumu a Aschovy obměny jeho vlastního experimentu, které byly zaměřeny na individuální chybovost respondentů. Celkem se obměny experimentu účastnilo 13 osob, jež odpovídaly na pět otázek zkoumající konformitu.

Pro srovnání je výhodné, že v mém experimentu je stejný počet testujících konformních otázek jako v Aschově obměně jeho vlastního experimentu. Alespoň jedenkrát konformních bylo přibližně 46 % respondentů, zatímco já jsem dosáhla daleko vyššího čísla (88,7 %). V obměně experimentu byl stejný počet respondentů (jeden respondent, což činí 7,7 %), kteří byli jednou, dvakrát či třikrát konformní. U mě počet respondentů nebyl stejný ve všech třech případech konformity. Míra konformity se pohybovala od 21 % do 33,9 %. Nekonformita dosáhla v obměně experimentu vysokého procenta (53,8 %), u mě naopak byla nízká (11,3 %). Posledním sledovaným aspektem byla konformita ve čtyřech případech odpovědí. V obměně experimentu bylo 23 % konformních a v mém případě to bylo 3,2 % (Asch 1952, s. 475). Ve zmíněné obměně nenalezneme pozvolný průběh míry konformity jako v mém případě. Důvodem je malý počet respondentů. Pokud by se počet respondentů zvýšil, tak pozvolný průběh míry konformity pravděpodobně nastane.

Tabulka č. 5 Podlehnutí respondenta skupinovému tlaku ve dvou experimentech početně a procentuálně (marginální četnosti).

Míra konformity respondentů	Počet, Plaubová 2016	% Plaubová 2016	Počet Asch 1952	% Asch 1952
Konformní 1x	42	33,9 %	1	7,7 %
Konformní 2x	37	29,8	1	7,7
Konformní 3x	26	21	1	7,7
Konformní 4x	4	3,2	3	23
Konformní 5x	1	0,8	0	0
Konformní alespoň jednou	110	88,7	6	46
Vždy nekonformní	14	11,3 %	7	53,8 %

5 ZÁVĚR

Více než padesát let uplynulo od prvního Aschova experimentu a já jsem se snažila v této bakalářské práci na něj navázat. Cílem nebylo přesné zopakování, ale jistá obměna tohoto slavného experimentu. Obměna spočívala v tom, že jsem data sbírala přes tablet a místo úseček jsem jako předmět úkolů pro respondenty a respondentky použila rozličné geometrické tvary. Chtěla jsem zjistit, zda se konformní jednání lidí změnilo v průběhu let. Ve svém experimentu jsem se navíc zaměřila na konformní jednání podle pohlaví a věku.

Experimentu se zúčastnilo 124 respondentů, kteří vyplnili dotazník. Celkem odpovídali na 12 otázek, ale pouze v pěti z nich jsem zkoumala konformní jednání. Jejich úkolem bylo porovnávat obrazce. Měli vybrat jeden z porovnávajících obrazců, který je shodný se vzorovým obrazcem. U každé zkoumané otázky byl vyobrazen sloupcový graf, který zobrazoval procentuální vyjádření odpovědí. Jedna ze tří odpovědí měla nejvíce procent, ale ve skutečnosti nebyla správná. Označila jsem ji za správnou, poněvadž jsem podle ní zjišťovala konformitu respondentů.

Zjistila jsem významný rozdíl v míře konformity u žen a mužů. Ženy vykazovaly vyšší míru konformity, která se pohybovala v průměru o 22 procentuálních bodů výše než u mužů. Dále jsem zjistila vyšší míru konformity u mladších respondentů než u starších. Tento rozdíl byl patrný ve všech zkoumaných otázkách. Také jsem zjistila, že celková míra konformity byla o 13 % vyšší než v Aschově experimentu. Z výsledků jsem vypožorovala patrný vztah mezi časem a konformitou. Mrzí mě, že jsem tento trend časovosti vypožorovala až při analýze dat a neměla tak možnost se tomu více věnovat v průběhu sběru dat. Zajímalo by mě například, jak by se měnil trend časovosti po přidání více konformních otázek. Myslím, že by to mohlo být námětem pro další zkoumání konformity.

Nyní se zaměřím na celkovou míru konformity v mém experimentu a v experimentu Asche. Pokud porovnáme zjištěné výsledky, nalezneme vyšší konformitu v mém výzkumu (o necelých 13 % vyšší). To mě přivádí k úvahám nad tím, proč jsem dospěla k vyšší míře konformity než Asch. Lze se zabývat několika potencionálními příčinami, proč tomu tak bylo.

Zaprvé odlišnost sběru dat. Asch zkoumal konformitu ve skupině, kde jedinci říkali svou odpověď nahlas a byli přítomni fyzicky na jednom místě v daný čas. Já jsem naopak zajistila takové prostředí, ve kterém respondenti nepřijdou do kontaktu s jiným respondentem. Nemuseli své odpovědi sdělovat nahlas. Což mě naopak přivádí k tomu, že mohli odpovědět podle svého názoru a nebyl zde fyzicky přítomný skupinový tlak (jako u Aschových experimentů). Tím by se míra konformity ovšem měla snižovat a ne zvyšovat.

Dalším možným aspektem ovlivňujícím konformitu mohlo být složení výzkumného vzorku. V Aschově experimentu byli zkoumanými osobami výhradně vysokoškolští studenti, kteří měli zájem na spolupráci. V mém případě byli respondenti náhodně vybraní a bylo na nich, jakou pozornost budou věnovat dotazníku. Mohli zvolit „náročnější“ nebo jednodušší způsob odpovídání na připravené otázky. V případě „náročnějšího“ způsobu jedinec pozorně prozkoumával jednotlivé obrazce a následně zvolil tu nejlepší odpověď. Nebo mohl zvolit jednodušší možnost a nehledě na otázku odpovědět pouze podle grafu. Tedy zvolit odpověď, která byla v grafu vyobrazena jako nejčastější. Jednodušší možnost mohl volit i v případě, že si nebyl jistý odpovědí. Otázkou však je, zda stále zkoumáme konformitu.

Poněvadž byli respondenti a respondentky vybráni v podstatě náhodně, mohla se výrazně lišit jejich motivace participovat na výzkumu. Pakliže byla míra konformity vyšší u těch jedinců, kteří nevěnovali otázkám dostatečnou pozornost a snažili se co nejrychleji odpovědět, lze tak vyslovit

obecné tvrzení, že míra konformnosti jedince s většinovým názorem ohledně konkrétního tématu se bude zvyšovat, pakliže jedinec není tématem dostatečně zaujat nebo mu nevěnuje patřičnou pozornost. Toto tvrzení potencionálně nabízí prostor pro další bádání, v jehož rámci bychom se například mohli zajímat o to, jak významný vliv na konformitu jedince má míra jeho osobní angažovanosti. Způsob, jakým lze tuto proměnnou měřit, může být následující; při podobném designu experimentální studie, jaký jsem použila v této práci, bychom se například mohli zaměřit na to, jak rychle respondent odpovídá na zadanou otázku. A priori lze předpokládat, že čím rychleji jedinec odpovídá, tím může být míra jeho osobní angažovanosti nižší, což naopak může mít za následek vyšší konformitu.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ARONSON, Elliot a ARONSON, Joshua. *The social animal. 10th ed.* New York: Worth Publishers, 2008. ISBN 1-4292-0316-1

ARONSON, Eliiot, WILSON, Timothy. D. a AKERT, Robin M. *Social psychology. 4th ed.* New Jersey: Prentice-Hall, 2004. ISBN 0-13-121787-9

ASCH, Esch Solomon. *Social psychology.* New York: Prentice hall, 1952

ASCH, Esch Solomon. *Opinions and social pressure.* Scientific american, Vol. 193, No. 5, pp. 31-35, 1955

BERNS, G. S., CHAPPELOW, J., ZINK, C. F., PAGNONI, G., MARTINSKURSKI, M. E., & RICHARDS, J. *Neurobiological correlates of social conformity and independence during mental rotation.* Biological Psychiatry, 58, 245–253, 2005

BROWN, B. B., CLASSEN, D. R., EICHER, S. A. Perceptions of peer pressure, peer conformity dispositions, and self-reported behavior among adolescents. *Developmental Psychology*, 22, 521-530. 1986 In JELÍNEK, Martin, KVĚTON, Petr, VOBOŘIL, Dalibor a BLATNÝ, Marek. Vrstevnická konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady. *Československá psychologie*, Vol. 50, No. 5, 393-404. 2006

ĎURIČ, Ladislav. *Úvod do pedagogické psychologie.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1974

GITOW, Andi & ROTHENBERG, Fred (Producers). *Dateline NBC: Follow the leader.* Distributed by NBC News, 1997 In ARONSON, Elliot a

ARONSON, Joshua. *The social animal*. 10th ed. New York: Worth Publishers, 2008. ISBN 1-4292-0316-1

HAYES, Nicky. *Foundations of psychology*. 3rd ed. London: Thomson Learning, 2000. ISBN 978-1-86152-589-5

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9

JANOUŠEK, Jaromír a kolektiv. *Metody sociální psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1986

JELÍNEK, Martin, KVĚTON, Petr, VOBOŘIL, Dalibor a BLATNÝ, Marek. *Vrstevnická konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady*. Československá psychologie, Vol. 50, No. 5, 393-404, 2006

KRECH, David, CRUTCHFIELD, S. Richard a BALLANCHEY, L. Egerton. *Člověk v společnosti: základy sociální psychologie*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1968

LARSEN, S. Knud. *Conformity in the Asch experiment*. The journal of social psychology, 94, 303-304, 1974

MOSCOVICI, Serge. *Towards a theory of conversion behaviour*. Advances in experimental social psychology, vol. 13. New York: Academic Press. 1980

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Nakladatelství Svoboda. 1970

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2005. ISBN 80-247-0577-X

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1679-9

PASUPATHI, Monisha. *Age differences in response to conformity pressure for emotional and nonemotional material*. *Psychology and Aging* 14, 170-174, 1999

REIFOVÁ, Irena a kolektiv. *Slovník mediální komunikace*. Praha: portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7

RUBINŠTEJN, Sergej Leonidovič. *Základy obecné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964

STANGOR, Charles. *Social Psychology Principles v. 1.0*, 2012 [elektronický]. Dostupné z: <http://2012books.lardbucket.org/books/social-psychology-principles/>

STANLEY, Milgram. *Behavioral study of obedience*. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, Vol. 67, pp. 371-378, 1963

ŠUBRT, Jiří a kolektiv. *Kapitoly ze sociologie veřejného mínění: teorie a výzkum*. Praha: nakladatelství Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-522-1

TAVEL, Peter. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1658-8

URBAN, Lukáš. *Sociologie trochu jinak, 2., rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-3562-7

VYBÍRAL, Zdeněk. *S konformitou to není tak jednoduché*. Psychologie dnes 10, 12, s.32–34, 2004

VÝROST, Josef a SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie, 2., přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. ISBN 978-80-1428-8

ZAPLETAL, Bedřich. *Pojmy ze sociologie*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, 2002. ISBN 80- 7042-290-4.

WALKER, Michael B. a ANDRADE, Maria G. *Conformity in the Asch Task as a function of age*. The Journal of Social Psychology. Vol 136, 367-372, 1996

7 RESUMÉ

The theme of this bachelor thesis was an laboratory experiment in sociology; replication of Asch's experiment. The heritage of Solomon Asch's work was for me interesting enough to try to conduct my own research about social conformity. Aim of this paper was to find out, wether conformity and its extent changed after 50 years of original Asch's experiment and wether there is infulence of sex and age of respondents to extent of their conformity.

How the results of the experiment show, people nowadays are more comfort to informations than 50 years ago. I research conformity in detail through two main factors – age and sex. I found out that women are, in general, more comfort than men. The difference of extent of conformity between group of women and men was about 22 percentage points. I also found out higher conformity at group of younger respondents – this phenomena was present in every question, in which I messured conformity.

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Tabulka s poměry stran obrazců a jejich vyjádření v grafu
(procentuálně)

Otázka	Poměr stran obrazců v cm			Vyjádření obrazců v grafu (%)		
	A	B	C	A	B	C
otázka č. 4	2:2	1,6:1,6	1,4:1,4	57 %	23 %	20 %
otázka č. 5	1,2:1,2	1,5:1,5	1,3:1,3	25 %	44 %	31 %
otázka č. 6	1,8:1,8	1,8:2,0	2,0:1,8	36 %	32 %	32 %
otázka č. 10	1,3:2,2	1,5:2,2	1,4:2,0	24 %	33 %	43 %
otázka č. 7	1,4*	1,1*	1,5*	52 %	8 %	40 %
otázka č. 8	1,4:2,4	1,3:2,3	1,1:2,3	31 %	33 %	36 %
otázka č. 9	1,2:1,4	1,8:2,0	1,5:1,7	20 %	53 %	27 %
otázka č. 11	1,4:2,0	1,4:2,1	1,3:2,0	32 %	35 %	33 %
otázka č. 12	1,2:1,3	1,4:1,4	1,5:1,7	42 %	45 %	13 %

*pozn.: čísla nejsou vyjádřena v poměru stran obrazce, ale jsou dána délkou obrazce

Příloha č. 2 Elektronický dotazník

1. Vyberte Vaše pohlaví *

2. Kolik je Vám let? *

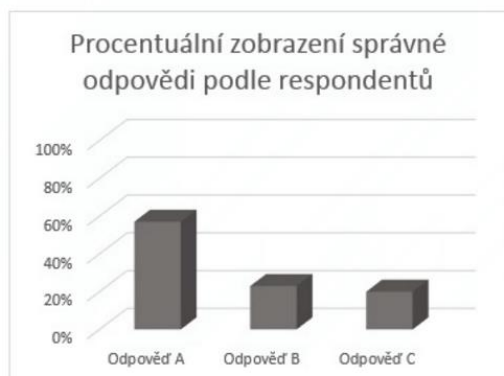
3. Jaký je Váš rodinný stav?

4. Který kruh je podle Vás stejný jako vzorový kruh?

- Kruh A
- Kruh B
- Kruh C

- A.
- B.
- C.

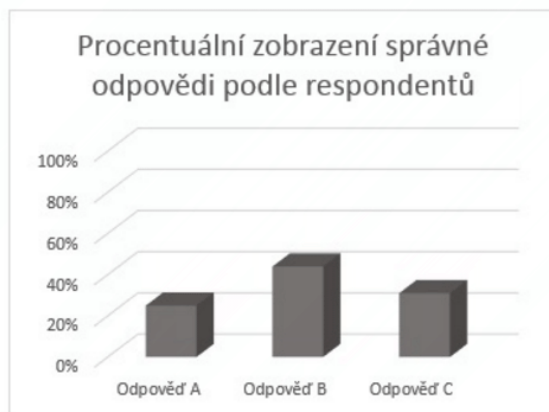

5. Který čtverec je podle Vás stejný jako vzorový čtverec?

- Čtverec A
- Čtverec B
- Čtverec C

VZOROVÝ ČTVEREC

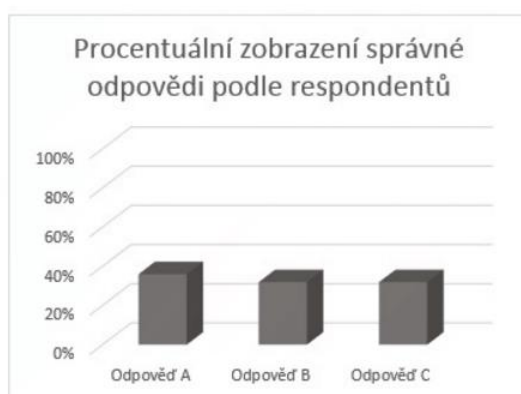

6. Který trojúhelník je podle Vás stejný jako vzorový trojúhelník?

- Trojúhelník A
- Trojúhelník B
- Trojúhelník C

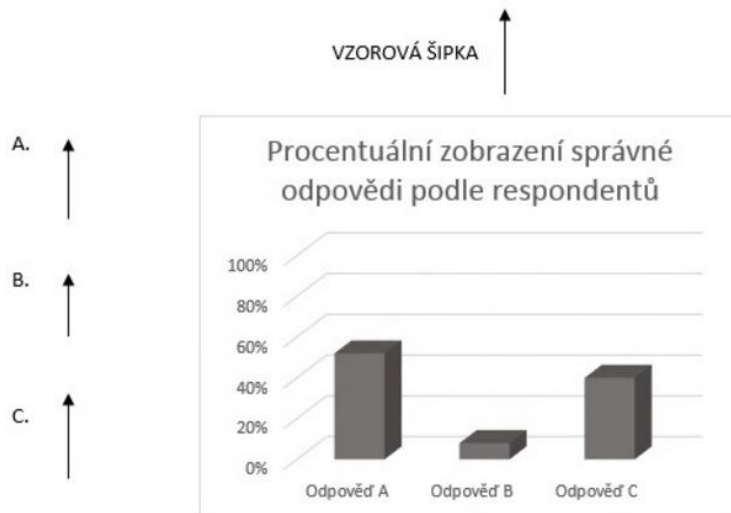

VZOROVÝ TROJÚHELNÍK

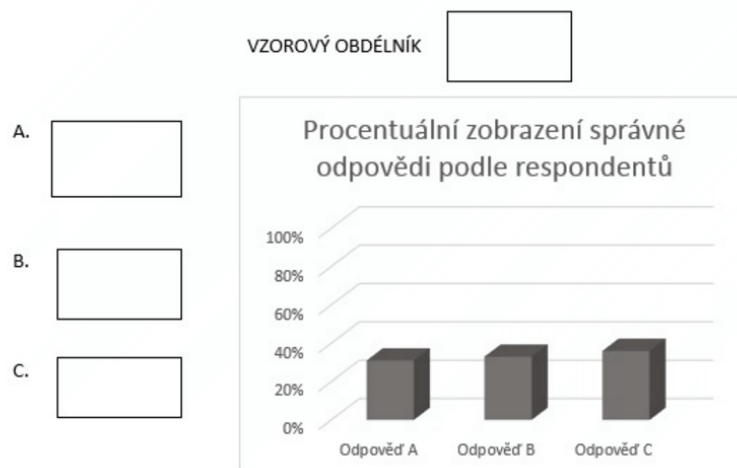
7. Která šipka je podle Vás stejná jako vzorová šipka?

- Šipka A
- Šipka B
- Šipka C

8. Který obdélník je podle Vás stejný jako vzorový obdélník?

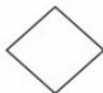
- Obdélník A
- Obdélník B
- Obdélník C

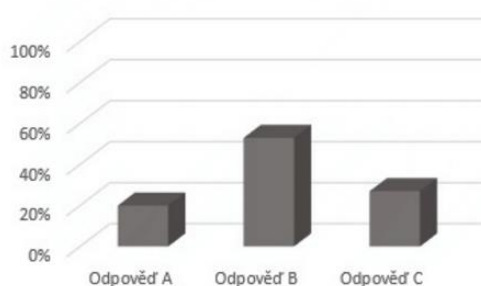
9. Který kosočtverec je podle Vás stejný jako vzorový kosočtverec?

- Kosočtverec A
- Kosočtverec B
- Kosočtverec C

VZOROVÝ KOSOČTVEREC

Procentuální zobrazení správné odpovědi podle respondentů

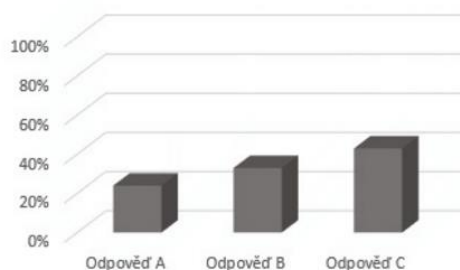
10. Který ovál je podle Vás stejný jako vzorový ovál?

- Ovál A
- Ovál B
- Ovál C

VZOROVÝ OVÁL

Procentuální zobrazení správné odpovědi podle respondentů

11. Který pětiúhelník je podle Vás stejný jako vzorový pětiúhelník?

- Pětiúhelník A
- Pětiúhelník B
- Pětiúhelník C

12. Která hvězda je podle Vás stejná jako vzorová hvězda?

- Hvězda A
- Hvězda B
- Hvězda C

